

Valikaine RIIGIKAITSE

Õppe-eesmärgid

Riigikaitseõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) on Eestile lojaalne kodanik, kellel on positiivne hoiak ja valmidus vajaduse korral Eestit kaitsta ning kes tegutseb lähtuvalt õigusriigi põhimõtetest;
- 2) järgib demokraatlikke väärtusi ning on solidaarne ja vastutustundlik;
- 3) mõistab riigikaitse seotust erinevate ühiskonnaelu valdkondadega;
- 4) väärtustab kaitsevälase elukutset, kaitseväge ja vabatahtlikku tegevust Kaitseliidus ning selle eriorganisatsioonides;
- 5) teab riigikaitse korraldust ning kaitseväge ülesehitust ja ülesandeid ning riigikaitset reguleerivaid õigusakte;
- 6) teab kodanikukaitse põhimõtteid;
- 7) tunneb huvi riigikaitse ja sõjaajaloo vastu;
- 8) teab NATO kollektiivse kaitse põhimõtet;
- 9) on omandanud esmased oskused ohutult relva käsitseda, esmaabi anda, kriisilukordades käituda ja tegutseda;
- 10) teab topograafia põhialuseid, orienteerub maastikul kaardi ja kompassiga ning käitub keskkonda säästvalt.

Õppeaine kirjeldus

Riigikaitseõpetusega taotletakse, et õpilased saavad põhiseadusest lähtuvalt teadlikuks oma riigikaitsealastest kohustustest ja õigustest ning ettekujutuse kaitseväeteenistuse liikidest. Õppetegevuse kaudu omandatakse riigikaitse valdkonna teoreetilised teadmised, mis kinnistatakse praktilise tegevuse kaudu. Riigikaitseõpetuse eesmärk on panna alus Eesti riigikaitse põhimõtete mõistmisele, kujundada kodanikuteadlikkust ja valmisolekut vajaduse korral Eestit kaitsta.

Õppetegevuses rakendatakse õppijate ülekoormatuse vältimiseks eksemplaarsuse põhimõtet, st teatud teemasid käsitletakse süvitsi ja teatud teemasid ülevahtlikult.

Riigikaitseõpetuse teoreetiline kursus algab ülevaatega Eesti sõjaajaloost, sõdade tekkeloost, põhjustest ja tagajärgedest. Omandatakse ülevaade tänapäeva ohtudest, kriisidest ja relvakonfliktidest ning rahvusvahelisest õigusest, sh sõjaõigusest. Teoreetilise kursusega omandatakse esmased teadmised Eesti riigikaitsest, riigikaitse juhtimisest ning eesmärkidest, kaitseväge ja Kaitseliidu ülesehitusest, julgeoleku- ja kaitsepoliitikast ning kaitseväeteenistusest. Käsitletakse rivikorra kujunemist ja kasutamist, erinevat tüüpi relvastuse arengut, tähendust ajaloos ja vajalikkust tänapäeval ning tutvutakse erinevate relvatüüpidega. Käsitletakse kodanikukaitse temaatikat ja esmaabi osutamist ning õpitakse looduses ilma abivahenditeta toime tulema. Õpitakse topograafiat, sh maastikul orienteerumist kaardi ja kompassiga, kaitseväge tegevuse mõju keskkonnale ning selle leevendamise võimalusi.

Praktiline kursus keskendub üksikisiku oskuste harjutamisele erinevates olukordades. Relvaõppes käsitletakse esmalt ohutustehnikat ja laskmist mõjutavaid tegureid, järgnevad lasketehnika ja laskeasendite harjutamine. Relvaõpe lõpeb laskmisharjutustega. Riviõppes harjutatakse seisanguid, pöördeid, erinevaid liikumisviise, sh maastikul, ning erinevaid rännakuviise. Topograafia praktiliste harjutustega õpitakse kasutama topograafilist kaarti, mөөtkava ja leppemärke ning asimuudi võtmist kompassiga. Eraldi harjutatakse orienteerumist kompassi ja

kaardiga ning muude positsioneerimissüsteemidega. Praktiline esmaabi hõlmab tegevuste järjekorra õppimist õnnetuspaigal ning elupäästvat ja jätkuvat esmaabi.

Olenevalt kooli võimalustest on soovitatav korraldada kursustel osalejatele praktiline õpe ühe- või kaheetapilise välilaagrina. Esimesel juhul on tegemist ühe 3–4päevase laagriga õppeaasta lõpus ning teisel juhul kahe 1,5–2päevase laagriga talvel ja kevadel. Välilaagreid korraldades kaasatakse võimaluse korral kohaliku Kaitseliidu maleva ja/või kaitseväge väeosi ning koondatakse mitme kooli riigikaitsekursuste praktilise osa välilaagrid.

Gümnaasiumi riigikaitseõpetuse välilaagriga taotletakse, et õpilased omandavad praktilise kogemuse riigikaitse kursusel läbitud teoreetilistest teemadest üksikvõitleja oskuste tasemel. Harjutamise kaudu omandatakse ettekujutus üksikvõitleja oskustest, mis võimaldab tegutseda kriisiolukordades. Tugevneb õpilaste enesekindlus riigikaitse ülesandeid täites.

Laagris jaotatakse õpilased jaopõhiselt gruppidesse ning määratakse jaoülemad. Võimaluse korral kasutatakse varem väljastatud vormiriietust. Soovitatav on korraldada kahepäevane laager reedel ja laupäeval.

Lõiming

Riigikaitseõpetus on multidistsiplinaarne õppeaine, millel on tihedaid kokkupuutepunkte mitme õppeainega:

- 1) ajalugu – sõjaajalugu, kriiside ja konfliktide tekkepõhjused ning tagajärjed, rahvusvahelised kriisid ja konfliktid, NATO ja ÜRO;
- 2) bioloogia – inimese anatoomia, füsioloogia, massihävitusrelvad, kodanikukaitse, keskkonnakaitse;
- 3) eesti keel – terminoloogia, töö õigustekstidega, suuline ja kirjalik eneseväljendusoskus;
- 4) füüsika – ballistika, massihävitusrelvad, kodanikukaitse;
- 5) geograafia – kaardiõpetus;
- 6) keemia – massihävitusrelvad, kodanikukaitse, ohutusnõuded;
- 7) kehaline kasvatus – üldfüüsiline tegevus ja vastupidavus;
- 8) matemaatika – mõõtkava arvutamine, kraadide arvutamine, IKT-vahendite kasutamine;
- 9) võõrkeeled – terminoloogia;
- 10) ühiskonnaõpetus – kodanikukasvatus, riigikaitse korraldus, kaitseväge ja Kaitseliidu struktuur, NATO ja ÜRO, rahvusvahelised kriisid ja konfliktid, Eesti kaitsepoliitika.

Kursuste jaotus tundides

Riigikaitseõpetus on valikaine, mille maht on kaks kursust, so 70 tundi. Üks kursus – 35 tundi moodustab teoreetilise osa ning teine kursus – 35 tundi on praktiline väljaõpe (võimalusel väljaõppekeskuses või välilaagris). Praktiliste harjutuste, sh välilaagri läbiviimise eelduseks on teoreetilise kursuse läbimine. Kool korraldab riigikaitseõpetuse vastavalt oma võimalustele, kas teoreetilise ja praktilise osa lõimitult või eraldi kursustena. Teoreetiline ja praktiline õpe on ainekavas õppeteemade all lõimitud.

Laagri tunnimaht on võrdne praktilise väljaõppe tundide mahuga, kuid ei kattu temaatiliselt. Laagris on kaks teoreetilise osa teemat praktilise vajaduse tõttu lahutatud. VIII teema Topograafia ja orienteerumine jaguneb laagris orienteerumiseks maastikul ning varjumiseks ja varjatud liikumiseks maastikul. XI teema Keskkonnakaitse kaitsevæes jaguneb välilaagri püstitamiseks, toitlustamiseks ja hügieeniks välitingimustes.

Teema	Õppemaht kokku	Teooria	Praktika/Laager
Eesti sõjaajalugu	4	4	
Tänapäeva kriisid, sõjad ja relvakonfliktid, nende lahendamine, rahvusvaheline sõjaõigus	4	4	
Eesti kaitsepoliitika. Eesti osalemine NATO-s	3	3	
Eesti Kaitsejõudude struktuur ja ülesanded. Eesti kaitseväge ja Kaitseliidu sümbolika ja traditsioonid	6	4	2
Kaitseväeteenistus	7	4	3
Riviõpe	3	1	2
Relvaõpe	14	4	10
Topograafia ja orienteerumine	9	3	6
Esmaabi välitingimustes	10	4	6
Massihävitusrelvad ja kodanikukaitse	5	3	2
Keskonnakaitse kaitseväes	5	1	4
KOKKU TUNDE	70	35	35

Õppetegevus

Riigikaitseõpetuse õppimine peab olema võimalikult lähedalt seostatud igapäevaeluga. See avardab riigikaitseõpetuse rakendusliku suuna võimalusi noorte jaoks. Senisest rohkem tuleb töötada erinevate e-riigi vahenditega (riigiportaal, e-teenused, teabepäring, õigusaktid internetis). Õppeprotsessis on oluline koht uurimuslikel õpivõtetal, mille abil omandavad õpilased probleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö planeerimise ja läbiviimise, kriitilise mõtlemise, tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused. Õppeprotsessis on olulisel kohal aktiivõppe meetodid nagu arutelud, praktilised õppused, õppekäigud. Eriti oluline on viia riigikaitseõpetus klassiruumist välja: külastada väeosi ja teisi riigikaitsealisi institutsioone, sh sõjaväelisi õppeasutusi, muuseume, lahingupaiku.

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse löimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ning rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ja iseseisvateks õppijateks ning loovateks ja kriitiliselt mõtlevateks isiksusteks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: muuseum, näitus, raamatukogu, arvutiklass, lahingupaik, väeosa ja teised riigikaitsealised institutsioonid, sh kaitseväge õppeasutused, jne;

- 7) kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: paaris- ja rühmatöö, vestlus, diskussioon, väitlus, arutelu, seminar, projektõpe; skeemi, plaani, tabeli koostamine; praktilised ja uurimistööd; infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs, referaadi ja ettekande koostamine, retsenseerimine ja esitlemine IKT-vahendeid kasutades; allikaanalüüs (dokument, tekst, statistika jms), töö erinevate e-riigi vahenditega (riigiportaal, e-teenused, teabepäring, õigusaktid internetis) ning kaardiga;
- 8) õppetegevus välilaagris toimub päevaplaani alusel.

Hindamine

Riigikaitseõpetuses hinnatakse teooria kursuse käigus omandatud teadmisi ja nende rakendamise oskust ning teoreetiliselt õpitu praktilist sooritamist. Nii teoreetilise kui praktilise kursuse hindamisel arvestatakse ainealaste teadmiste ja oskuste taset, aktiivsust osalemisel praktilises tegevuses ning vastutustunnet ja kaaslaste toetamist ühistegevuses ja rühmatöös – kodanikuosalust.

Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised. Suulise arutluse kõrval on olulisel kohal ka kirjalikud tööd: testid, töö kaardi ja allikmaterjalidega, statistika ja õigusaktide kasutamine, referaatide ja uurimistöõde koostamine, arvamustöö kirjutamine, juhtumi analüüs.

Kontrollivate ülesannete koostamisel tuleb arvestada, et esindatud oleksid erineva tasandi ülesanded: teadmiste kontrollimine (mõisted, faktid, seaduspärasuste tundmine), teadmiste rakendamine (kasutamine uues situatsioonis), mõistmise/arusaamise (kirjeldamine, seletamine, ümbersõnastamine), analüüsi ja sünteesi (seoste näitamine, võrdlemine, rühmitamine, eristamine, faktide sidumine seaduspärasustega) ning hinnangu andmise (järelduste, otsustuste tegemine) tasandid.

Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.
2. Kool võimaldab õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (muuseum, näitus, raamatukogu, arvutiklass, lahingupaik, väeosa ja teised riigikaitseleised institutsioonid, sh kaitseväe õppeasutused, jne).
3. Koolil on ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale ja -vahendeid: õigusaktid, kaardid, teemakirjandus, pildid, plakatid jm illustratiivne materjal, skeemid, statistilised andmed, ajakirjandus: Riigi Kaitse, Diplomaatia, Kaitse Kodu, Sõdur, Sõdurileht; auvised, matkevahendid, õppe- ja temaatilised filmid, telesaated, avalik informatsioon Välis- ja Kaitseministeeriumi ning NATO kodulehekülgedelt (www.kmin.ee; www.vm.ee; www.nato.int);
4. Välilaagris on välitingimused: maastik, harjutusväli, lasketiir, kaitseväe või Kaitseliidu väljaõppekeskus; väliõbbimise korral isiklik ja rühmavarustus; orienteerumisvahendid, esmaabi õppevahendid, matkevahendid, näitlik õppematerjal; plakatid, joonised, relvad, laskemoon.

Õpitulemused

Kursuse lõpetaja:

- 1) on Eesti Vabariigile lojaalne kodanik, järgib demokraatlikke väärtusi ning on vajaduse korral valmis Eestit kaitsma;
- 2) tunneb sõjaajaloo, sh Eesti sõjaajaloo olulisemaid sündmusi ja nende mõju ning tagajärgi ühiskonna arengule ja oma lähedastele;
- 3) teab ning analüüsib peamisi aktuaalseid rahvusvahelisi probleeme ja nende mõju Eesti ühiskonnale ning NATO kollektiivse kaitse põhimõtet;
- 4) leiab ja kasutab vajaduse korral riigikaitsele puutuvat olulist infot, sh Eesti riigikaitse üldist korraldust reguleerivaid õigusakte;

- 5) teab kaitseväeteenistuse põhialuseid, sh on omandanud esmase ettekujutuse ajateenistusest ning Kaitseliidust ja selle eriorganisatsioonidest ning teab ja väärtustab kaitsevälase elukutset;
- 6) tunneb rivilise liikumise, relvaõppe, sh ohutuse põhialuseid, oskab käituda kriisiolukordades ja anda esmaabi;
- 7) orienteerub iseseisvalt maastikul kaardi ja kompassiga, arvestades keskkonnakaitse põhimõtteid ja norme;
- 8) tegutseb meeskonna koosseisus kaaslas abistavalt ja toetavalt.

Riigikaitsekursuse õppesisu 70 tundi: 35 teooria ja 35 praktika/laager

I teema: Eesti sõjaajalugu (4 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab sõjanduse arengu põhijooni ning oskab selgitada sõdade eripalgelist mõju ühiskonna arengule ja inimeste saatusele; seletab näidete kaudu, kuidas sõjapidamine ja sellesse suhtumine on ajaloo jooksul muutunud;
- 2) oskab nimetada Eesti ja Euroopa sõjaajaloo olulisemaid sündmusi ning nende põhjusi maailma ajaloo kontekstis, analüüsib sõja tagajärgi ja mõju ning seoseid ühiskondlike protsessidega;
- 3) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: sõda, sõjaajalugu, sõjandus, sõjateadus, strateegia, taktika, palgasõdur, üldine sõjaväekohustus, ohvitser;
- 4) teab, kes olid ajaloolised isikud M. A. Barclay de Tolly, J. Laidoner, A. Tõnisson, J. Kuperjanov ja J. Pitka, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Sõjaajaloo mõiste ja sõjateoreetiline mõte. Sõda. Sõjandus. Sõjateadus. Sõjaajaloo ja ajaloo vahekord. Olulisemad sõjateoreetilise mõtte esindajad (õpetaja valikul Sun Tzu, Thukydides, Clausewitz, Jomini jt).

Sõjanduse osa ühiskonna ajaloos. Sõda kui ühiskonna „loomulik seisund“. Sõdade põhjused. Suhtumise muutumine sõjapidamisse. Sõjapidamisviisid vana- ja keskajal. Palgaväe teke. Alalised armeed. Ohvitserkond. Revolutsiooniarmeed. Napoleoni sõdade ajastu. Üleminek üldisele sõjaväekohustusele. Massiarmeed. Tehnika mõju sõjandusele. Sõda ja majandus. Sõjapidamise muutumine. Sõjavastane liikumine. Sõjapidamise ulatus ja sotsiaalne mõju 20. sajandil.

Eesti sõjaajalugu üldise sõjaajaloo kontekstis. Ristisõdade ajastu ja muistne vabadusvõitlus. Eestlaste sõjaline organisatsioon muinasajal. Malev. Suurriikide võitlused Vana-Liivimaa pärast. Saja-aastase sõja sündmused Eestis (1558–1661). Põhjasõda ja selle tagajärjed. Eesti ala liitmine Vene impeeriumi koosseisu. Vene impeeriumi sõjad ja Eesti. Sõjalised koormised. Sõjaväeteenistus Eesti alal. M. A. Barclay de Tolly. Sõjalised kaitserajatised. Esimene maailmasõda ja Eesti iseseisvuse sünn. Rahvusväeosad. Vabadussõda 1918–1920. Kooliõpilaste roll Vabadussõjas. Tartu rahu. Eesti riigikaitse 1920–1940. Teine maailmasõda ja Eesti. Eestlased Saksa armees ja punaarmees. Soomepoisid. Metsavendlus.

Okupatsiooniar mee kohalolek. Nõukogude armee kohalolek, selle tagajärjed. Paldiski. Eestlased Nõukogude armees. Nõukogude armee lahkumine Eestist.

Eesti riigikaitse taastamine. Valikud Eesti riigikaitse taasloomisel. Eesti riigikaitsepoliitika kujunemine ning riigikaitsestruktuuride peamised suunad ja olulisemad sündmused.

Õppetegevus

Õpitakse tundma ja analüüsima sõjanduse arengu põhijooni ja sõdade põhjusi ja mõju ühiskonnale, kuidas mõjutasid sõjalised koormised ühiskonda, sõdadega kaasnenud üksikisiku ja

riigi valikuid. Õpetaja valikul tutvutakse maailma sõjateoreetilise mõtte olulisemate esindajate seisukohtadega. Õpitakse tundma Eesti sõjaajaloo olulisemaid sündmusi Euroopa ja maailma ajaloo kontekstis. Näidatakse kaardil Liivi sõja, Põhjasõja, Esimese maailmasõja, Vabadussõja, Teise maailmasõja „sõjateatrit“ ning nende tulemusel toimunud muutusi. Teemaatilise referaadi või arutluse kirjutamine. Teemaatilise muuseumi (Eesti Sõjamuuseum-Kindral Laidoneri Muuseum, Lagedi Vabadusvõitluse muuseumi, jt vt www.muuseum.ee) ja lahingupaikade külastus.

Õpikeskkond

Atlas, kaardid. Eesti Vabadussõja sõjategevuse kaart. Teemaatiline kirjandus. Illustratiivsed materjalid, sh filmid („Noored Kotkad“, „Nimed Marmortahvil“, „Detsembrikuumus“). Lisakirjandus: M. Howard. Sõda Euroopa ajaloos. Tallinn, 1999; M. Howard. Rahu leiutamine. Tallinn, 2006; Sõjad. Ajalugu kaartidel. Tallinn, 2005; F. Gere. Miks sõjad puhkevad. Tallinn 2007

Hindamine

Kontrollitakse ja hinnatakse kaardi tundmist, arutluse, argumenteerimise ja põhjuslike seoste loomise oskust, õpilase iseseisvat tööd (referaati, esseed), osalemist arutelus.

II teema: Tänapäeva kriisid, sõjad ja relvakonfliktid, nende lahendamine, rahvusvaheline sõjaõigus (4 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid kriiside, konfliktide põhjustest ja tunnustest, analüüsib mõningate konfliktidega seotud arengut ning nende ärahoidmiseks või ohjamiseks kasutatavaid meetodeid;
- 2) eristab rahvusvahelise julgeolekukeskkonna erinevaid arenguetappe ja tunnuseid ning toob näiteid külma sõja aegsest ja tänapäevasest julgeolekukorraldusest;
- 3) tunneb koostööjulgeoleku üldisi põhimõtteid ning peamisi julgeolekuga tegelevaid organisatsioone (NATO, EL, ÜRO, OSCE);
- 4) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: kriis ja konflikt, sõda, julgeolekurisk, traditsiooniline ja asümmeetriline oht, küberjulgeolek, kollektiivne kaitse ja julgeolek, koostööjulgeolek, lubatud ja keelatud relvad, terrorism, totaalkaitse.

Õppesisu

Rahvusvahelised kriisid ja konfliktid valitud näidete toel. Kriisid. Julgeoleku riskid ja ohud. Konflikti arengufaasid ja tunnused. Sõja mõiste. Rahvusvaheline julgeolek 20. sajandil. Maailmasõjad. Külma sõda. Kollektiivne julgeolek 20. sajandil – Rahvasteliit, ÜRO, OSCE. Tuumaajastu. Relvastuskontroll.

Nüüdisaegsed rahvusvahelised konfliktid ja nende ohjamine. Koostööjulgeolek. NATO ja Euroopa Liit. Kollektiivne kaitse ja kollektiivne julgeolek. Traditsioonilised ja asümmeetrilised ohud. Rahvusvaheline terrorism, massihävitusrelvade levik. Keskkonna-, majandus-, küber- ja sotsiaalne julgeolek. Kriiside ja konfliktide ärahoidmine, ohjamine ning lahendamine. Rahvusvahelised rahuoperatsioonid, rahvusvahelise sekkumise põhjused ja tagajärjed.

Relvakonfliktide ja sõdade tunnused. Sõjaline strateegia ja taktika mõistetena. Heidutus. Sõjategevuse ulatus. Kasutatav relvastus. Sõjalised operatsioonid. Totaalkaitse. Territoriaalkaitse. Rahvusvaheline sõjaõigus.

Õppetegevus

Soovitav kasutada õppetöö läbiviimisel seminare, kus analüüsitakse konflikti arengut (tunnused, faasid, põhjused, ohjamine, tagajärjed) mõnes kriisipiirkonnas (nt: Afganistan, Iraak, Kosovo,

Sudaan jt).. Iseseisev töö temaatilise kirjandusega. Vähemalt üks õppetund on ette nähtud praktikumiks: temaatiliste filmide vaatamine ja analüüs, kohtumised valdkonnas tegevate isikutega. Soovitatav organiseerida kohtumisi politoloogidega, rahuoperatsioonidel osalenud diplomaatide ja sõjaväelastega, ajakirjanikega, inimestega, kes on viibinud kriisi- või sõjakeskkonnas.

Õpikeskkond

Atlas, kaardid. Illustratiivsed materjalid, sh dokumentaalfilmid, telesaated. Temaatiline kirjandus. Lisamaterjalid: (raamatud, artiklid). Soovitava kirjanduse näidisnimestik:

John Lewis Gaddis. Külma sõda. Tallinn, 2007.

Carl von Clausewitz. Sõjast. Tallinn, 2004.

Sun Bin, Sun Zi. Sõja seadused. Tallinn, 2004.

John Keegan. Sõjakunsti ajalugu. Tallinn, 2004.

Martin van Creveld. Sõja tulevik. Tallinn, 2006.

Edward Luttwak. Strateegia. Sõja ja rahu loogika. Tallinn, 2006.

Wesley Clark. Tänapäeva sõda. Tallinn, 2008.

Peter Paret. Nüüdisaegse strateegia kujundajad Machiavellist kuni tuumaajastuni. Tallinn, 2009

Robert Keohane, Celeste Wallander. Risk, oht ja julgeolekuinstitutsioonid. Akadeemia 2001/6.

Holger Mölder. XXI sajandi julgeolekudilemma. Akadeemia, 2000/12.

Valik riigikaitsealaseid artikleid I-II. Kaitseministeerium 2005; 2007.

Hindamine

Osalemine arutelus. Kontrollitakse ja hinnatakse õpilase arutluse, argumenteerimise ja põhjuslike seoste loomise oskust konflikti arengu analüüsimisel. Iseseisva töö (referaat, essee) kirjutamise võimalus. Teadmisi mõistete kohta kontrollitakse valikvastustega testiga.

III teema: Eesti kaitsepoliitika. Eesti osalemine NATO-s (3 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab enda võimalusi ja kohustusi riigi kaitsmisel;
- 2) teab Eesti riigikaitse eesmärki, üldist korraldust ja juhtimist, toetudes riigikaitse alusdokumentidele;
- 3) teab ning selgitab Eesti julgeoleku- ja kaitsepoliitika põhijooni rahvusvaheliste suhete ning Euroopa julgeoleku kontekstis;
- 4) teab Eesti peamisi julgeolekuriske ning teab ja kirjeldab erinevaid hädaolukordi;
- 5) kirjeldab NATO kujunemist, väärtusi, kollektiivkaitse ja otsuste langetamise põhimõtteid;
- 6) näitab kaardil NATO laienemist ja liikmesriike;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: NATO, kaitsevõime, julgeolekurisk, hädaolukord.

Õppesisu

Eesti riigikaitse eesmärk. Riigi kaitsevõime. Riigikaitse eesmärk, üldine korraldus ja juhtimine alusdokumentide põhjal: põhiseadus, julgeolekupoliitika alused, sõjalise kaitse strateegiline kava, rahuaja riigikaitse seadus, sõjaaja riigikaitse seadus.

Riigikaitse korraldus. Erinevate institutsioonide roll riigikaitse juhtimises. Ühiskonna kaasatus riigikaitse ja erinevate elualade seotus riigikaitsega. Kodaniku osalemine riigikaitstes.

Eesti julgeolekuriskid. Sõjalised konfliktid, väline surve, asümmeetrilised ohud: terrorism, keskkonna ja küberriskid. Majandusriskid.

Erinevad hädaolukorrad ja valmisolek. Madala riskiastmega kriis, eriolukord, erakorraline olukord, sõda. Inimeste põhiõiguste ja vabaduste piiramine hädaolukordade puhul.

NATO. Kujunemine. Kollektiivkaitse põhimõte. Eesti osalemine NATO-s.

Õppetegevus

Õigustekstide alusel õpitakse tundma Eesti riigikaitse eesmärki, üldist korraldust ja juhtimist ning Eesti julgeoleku- ja kaitsepoliitika põhijooni rahvusvaheliste suhete ja Euroopa julgeoleku kontekstis. Juhtumianalüüs näitlike hädaolukordade lahendamiseks. Näidete abil analüüsitakse erinevaid riske Eesti julgeolekule ning vaadatakse erinevate elualade seotust riigikaitsega. Kaardil näidatakse NATO asutajariike ja laienemist.

Õpikeskkond

Õigustekstid. Ajakirjandus (Riigi Kaitse, Diplomaatia). Kaardid. Välis- ja kaitseministeeriumi ning NATO koduleheküljed (www.kmin.ee; www.vm.ee; www.nato.int)

Hindamine

Kontrollitakse ja hinnatakse teadmisi Eesti riigikaitse ja julgeolekupoliitika põhimõtetest ja eesmärkidest. NATO liikmesriikide näitamist kaardil. Tööd õigustekstidega. Juhtumianalüüsi ning argumenteerimise ja näidete toomise oskust.

IV teema: Eesti Kaitsejõudude struktuur ja ülesanded. Eesti kaitseväge ja Kaitseliidu sümboolika ja traditsioonid. (4+2 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab kasutada põhiseadust, rahuaja riigikaitse seadust, sõjaaja riigikaitse seadust, kaitseväge korralduse seadust ja Kaitseliidu seadust;
- 2) tunneb kaitseväge ja Kaitseliidu ülesehitust;
- 3) toob näiteid kaitseväge ja Kaitseliidu ülesannete kohta;
- 4) teab riigikaitstes vabatahtlikuna osalemise võimalusi;
- 5) tunneb ära kaitseväge vormiriietuse, auastmetunnused ja eraldusmärgid;
- 6) teab kaitseväge ja Kaitseliidu traditsioone ning sümboolikat;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: lahingpaar, jagu, rühm, kompanii, pataljon, brigaad, kaitseringkond, väeliik, staap, ülem, staabiülem, kaitseväge juhataja.

Õppesisu

Eesti kaitsejõud. Võrdlus teiste riikide kaitsejõudude korraldusega: kohustuslik ajateenistus, lepinguline tegevteenistus, üldine reservteenistus jne.

Eesti kaitsevägi. Kaitseväge struktuur ja ülesanded. Kaitseväge juhtimine. Kaitseväge õppeasutused.

Väeliigid: maavägi, merevägi, õhuvägi. Väeliikide ülesehitus, ülesanded ja juhtimine.

Kaitseliit. Kaitseliidu ülesehitus ja ülesanded. Kaitseliidu sõjaväeline ja kollegiaalne juhtimine. Kaitseliidu eriorganisatsioonid.

Kaitsejõudude traditsioonid. Traditsioonid Eesti kaitsejõududes, vormiriietuse kandmise põhimõtted, sümboolika.

Õppetegevus

Õigusaktide ja näidismaterjalide (struktuuriskeemid, plakatid, kaardid) kaudu õpitakse tundma ainevaldkonda ja selle põhimõisteid. Seminaride käigus toimub arutelu ja diskussioon, mis võimaldab õpitut kinnistada ning läheneda materjalidele konkreetsest keskkonnast lähtuvalt.

Analüüsitakse Eesti riigikaitse valmidust tegutsemiseks tänapäevases julgeolekukeskkonnas. Riskid- ja ohud ning kaitse nende vastu.

Rühmatööna õpitakse tundma erinevaid väeliike, erinevate erakondade platvorme riigikaitseküsimustes, erinevate riikide riigikaitsekorralduse võrdlus; sarnasuste, erinevuste ja ülesehituse valikute analüüs. Iseseisva tööna õpitakse tundma konkreetseid tseremooniaid, millele järgneb arutelu tunnis. Näidiste alusel õpitakse tundma kaitseväge ja Kaitseliidu vormiriietust ja sümboolikat. Õppefilmi vaatamine ja analüüs. Soovitavalt organiseerida kohtumisi kaitseväelastega, kaitseliitlastega ja ühiskonnategelastega. Kaitseväge ja Kaitseliidu struktuuriüksuse külastus.

Õpikeskkond

Õigusaktid. Eesti kaart, millel on näidatud väeosade paiknemine koos kaitseringkondade vastutusaladega. Tabelid, plakatid, skeemid, illustratiivsed materjalid, sh dokumentaalfilmid, telesaated. Temaatile kirjandus. Kaitseväge ja Kaitseliidu struktuuriüksused ja muuseumid.

Hindamine

Hinnatakse õigusaktidest riigikaitse-alase informatsiooni leidmise oskust. Õpilane oskab nimetada kaitseväge ja Kaitseliidu ülesandeid ja struktuuriüksuseid. Tunneb ära ja seostab kaitseväge ja Kaitseliidu vormiriietust ja sümboolikat. Kontrollitakse ja hinnatakse õpilase arutluse, argumenteerimise ja põhjuslike seoste loomise oskust, iseseisvat tööd (dokumentide, tekstidega), osalemist arutelus. Valikvastustega test.

V teema: Kaitseväeteenistus (4+3 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) on omandanud ülevaate kaitseväeteenistusest ja selle liikidest kaitseväeteenistuse seaduse alusel;
- 2) teab kaitseväeteenistuskohustuslase õigusi ja kohustusi, kutsealusena arvele võtmise korra üldaluseid, kaitseväeteenistuskõlblikkuse määramise, ajateenistusse kutsumise, ajapikenduse ja vabastuse saamise põhjuseid ja korda, asendusteenistusse kutsumise korra üldaluseid;
- 3) on omandanud ettekujutuse ajateenistusest, ajateenija õigustest ja kohustustest ning kaitseväge distsipliinist;
- 4) on omandanud ettekujutuse kaitsevaelase elukutsest ja üldteadmisi teenistusest reservis;
- 5) teab, mida toob endaga kaasa riigikaitsealaste kohustuste eiramine, ning oskab hinnata tagajärgi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: kutsealune, ajateenija, reservväelane, kaitsevaelane, kaitsevägekohustuslane, kaitseväeteenistuskõlblikkus, asendusteenistus.

Õppesisu

Kaitseväeteenistuse seadus. Kaitseväeteenistuse liigid. Kaitseväeteenistuskohustus. Kutsealune, reservväelane, kaitsevaelane, ajateenija, kaadrikaitsevaelane. Kaitseväge distsipliin.

Kutsealusena arvele võtmine ja tegevteenistuskõlblikkuse määramine. Kaitseressursside Amet. Ajateenistusse kutsumisega kaasnevad dokumendid. Kaitseväeteenistuse komisjon. Arstlikud komisjonid. Kaitseväeteenistuskohustuslike Eesti kodanike riiklik register. Kaitseväeteenistuskõlblikkuse astmed.

Ajapikendus ja ajateenistusse kutsumisest vabastamine. Ajapikenduse andmine haiguse või tervisehäire tõttu. Ajapikenduse andmine perekondlikel ja majanduslikel põhjustel, hariduse omandamiseks, kandideerimiseks või valitaval ametikohal töötamiseks. Ajapikenduse lõppemine. Ajateenistusse kutsumisest vabastamine.

Ajateenistusse kutsumine. Ajateenistuse kestus. Kutsealuse kutsumine ajateenistusse.

Asendusteenistusse kutsumine. Ajateenistuse asendamine asendusteenistusega. Asendusteenistuse teenistuskohad. Asendusteenistuse kestus. Teenimine asendusteenistuses.

Ajateenistus. Ajateenija õigused ja kohustused. Ajateenistuse korraldus. Väljaõpe. Distsipliin. Sotsiaalsed garantiid. Puhkused ja väljaload. Olme ja vaba aeg. Suhtlemine kodustega.

Kaitseväelase elukutse. Väljaõpe, haridus, teenistuskäik (sh missioonid), karjäärivõimalused.

Teenistus reservis. Reservi ja erru arvamine. Reservväelase kohustused. Valmisoleku reserv ja valmidusreserv. Osavõtt õppekogunemisest. Tegevteenistus mobilisatsiooni korral. Osalemine Kaitseliidu tegevuses.

Vaidluste lahendamine ja vastutus. Vaided. Väär- ja kuriteod.

Õppetegevus

Õigusaktide ja näidismaterjalide (struktuuriskeemid, plakatid) kaudu õpitakse tundma kaitseväeteenistust ja selle põhimõisteid. Väeosa külastus. Kohtumised ja/või intervjuu kaitseväelastega.

Õpikeskkond

Kaitseväeteenistuse seadus. Kaitseväe ja Kaitseliidu struktuuriüksused. Illustratiivsed materjalid: struktuuriskeemid, plakatid, filmid.

Hindamine

Kontrollitakse õigustekstiga töötamise oskust. Teadmisi kontrollitakse valikvastustega testiga.

VI teema Riviõpe (1+2 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab rivikorra kujunemise ajalugu, kasutamise vajadust ja tähtsust;
- 2) oskab rivivõtteid ning tunneb käsklusi;
- 3) tegutseb organiseeritult jao ja rühma koosseisus;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: rivi, viirg, kolonn, rivi laius, rivi sügavus, kahe-, kolme- või neljaviiruline rivi.

Õppesisu

Rivikord. Ajalooline ülevaade rivikorra kujunemisest. Üksuste riviline juhtimine lahinguväljal. Füüsiline vastupidavus ja ühtekuuluvus. Kaitseväe traditsioonid ja tseremooniad.

Praktiline riviõpe. Rivi. Viirg. Kolonn. Tiib. Rinne. Rivi tagakülg. Vahe. Kaugus. Rivi laius. Rivi sügavus. Kahe-, kolme- või neljaviiruline rivi. Rivi liigid. Ülema ja kaitseväelase kohustused enne rivistumist ja rivis. Rivikord väljaõppe korraldamisel. Rivi juhtimine. Käsklus. Eelkäsklus. Täitekäsklus. Käemärgid.

Üksiksõduri riviõpe. Seisang ja tegevus koondravis. Tervitamine. Liikumine ja peatumine. Pöörded.

Jagu koondravis. Jao kogunemine joonele. Jao kogunemine kolonni. Liikumine rivis. Rivi ette kutsumine.

Rühma koosseis. Rühma kogunemise viisid.

Õppetegevus

Loeng ja praktiline harjutus. Praktiliste harjutuste kestel kasutab õpilane oma teoreetilisi teadmisi, sooritades üksiksõduri rivivõtteid ning harjutades seejärel jao ja rühma koosseisus. Käskluste tutvustamine. Võimalusel võiks külastada mõnda väeüksust, kus saab kasutada vastavat riviplatsi praktilise harjutuse läbiviimiseks.

Õpikeskkond

Rivimäärustik. Illustratiivsed materjalid: rivi skeemid. Videomaterjal.

Hindamine

Õpilane peab teadma riviõppe põhimõisteid ning ülema ja kaitseväelase kohustusi enne rivistumist ja rivis. Praktiliselt kontrollitakse rivivõtteid kohal.

VII teema: „Relvaõpe“ (4+10 tundi)

Kui koolis puuduvad tingimused praktiliseks relvaõppeks, siis relvakäsitsemisoskust eeldavaid õpitulemusi ei taotleta.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, mis relvi ja relvasüsteeme Eesti kaitseväes kasutatakse;
- 2) tunneb ja järgib ohutusnõudeid tulirelva kasutamisel; käitub lasketiirus turvaliselt, teab ohutuid relva hooldamise põhimõtteid;
- 3) nimetab käsitulirelva (AK 4 või Galil AR näitel) põhiosad ja teab nende koostööd;
- 4) teab lasu sooritamist mõjutavaid tegureid;
- 5) võtab iseseisvalt laskeasendeid ning kasutab õiget päästmistehnikat;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: automaatrelv, püstol, kaartulerehv, laskemoon, lask.

Õppesisu

Relv: relva mõiste, relva kandmisega seotud tavad ja väärtushinnangud. Kaitseväes kasutatavamad relvad. AK4 taktikalised-tehnilised andmed. Relva käsitsemine ja hooldamine.

Ballistika. Ülevaade sisemisest ja välimisest ballistikast. Kuuli lennujoone kuju, tabatav ja tabamatu ala. Kuulide hajumine ja seda põhjustavad tegurid.

Ohutusnõuded. Üldohutusnõuded relvaga ümberkäimisel. Ohutusnõuded relva ja laskemoona käsitsemisel.

Tiirulaskmine: laskmine õhkrelvast või matkemudelil, hingamise ja lasu päästmise tehnika, laskeasendid: pikali, põlvelt ja püsti. Relvatugi. Laskekäsklused lasketiirus. Käsklus „TULI SEIS!“.

Õppetegevus

Arutelu relvaga seotud ohtudest näidete varal. Ohutusnõuete tutvustamine läbi iseseisva töö. Relva käsitsemine koos vastava pildimaterjaliga/õpperelvadega etappide kaupa. Praktiline laskmine õhkrelvast või matkemudelil. Iseseisev töö esseena: relva ajaloo, tavadest. Väeosa või Kaitseväe maleva külastus. Soovitav on praktiline tegevus siduda kohaliku Kaitseväe või väeosa külastamisega ja viia see osa läbi nende abiga ja õppevahendeid/relvi kasutades. Paktiline tegevus laagris või lasketiirus.

Instruktori juhendamisel relva mittetäielik kokku/lahti võtmine, vähemalt ühe praktilise laskmise läbimine lasketiirus. Arutelu ballistikast. Laskmise järel lahingrelva praktiline puhastamine.

Õppetöö käigus ehk lasketiirus/väljal praktilise laskmise käigus toimub õpitu sidumine praktilise tegevusega. Praktilise laskmise käigus on oluline märklaudade näitamisel siduda see hajumise näitlikustamisega ja seda põhjustavate tegurite väljatoomisega

Õpikeskkond

Relvaplakatid. CD- ja DVD-kandjal õppematerjal relvade piltide, skeemide ja tehniliste andmetega. Õpperelvad, märklehed, sh kasutatud, matkemudel või õhkrelvad.

Võimalusel kaitseväe või Kaitseliidu harjutusalad, maastikul asuvad lasketiirud. Lahingrelvad/õhkrelvad, lamamismatid, märklaudad, ohutuslindid ja muud ohutust tagavad vahendid sõltuvalt õppekoha eripärast.

Hindamine

Ohutustehnika teadmisi kontrollitakse täies mahus. Õige laskeasendi ja lasu päästmise korral tabab õpilane märklehte. Soovitatav on hinnata praktilise laskmise puhul väiksemat hajumist mitte otsest tabamistulemust. Relvade tehniliste andmete tundmine valikvastustega testi abil.

VIII teema: Topograafia ja orienteerumine (3+6 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, mis topograafilisi kaarte ja mis eesmärgil Eesti kaitseväes kasutatakse;
- 2) määrab paberkaardil kasutatavat mõõtkava ja teisendab seda maastikul sammupaaridesse; mõõdab paberriba kasutades kaugusi ning hindab maastikul silma järgi erinevaid kaugusi; analüüsib topograafilise kaardi leppemärke ja iseloomustab kaardil kajastatud objekte; määrab objektidevahelisi ruumilisi seoseid;
- 3) määrab kaardil malli abil direktsiooninurga ja looduses maastikul kompassi järgi asimuudi ning kaitseväe kaardil UTMi koordinaadid;
- 4) orienteerib maastikul kompassi järgi kaardi ning orienteerub kaardi ja kompassi järgi vähe- ja keskmiselt liigendatud maastikul mööda etteantud marsruuti; tunneb öist orienteerumist piiravaid tegureid;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: mõõtkava, kaardi leppemärgid, kaardi koordinaadid, direktsiooninurk, magnetiline asimuut, suunaparand, punkt-, joon- ja pindobjektid maastikul.

Õppesisu

Topograafia sissejuhatus. Üldmõisted. Kaardi mõõtkava. Kaardi leppemärgid. Leppemärkide jaotus: punkt-, joon- ja pindleppemärgid. Kaardi reljeef. Reljeefi erinevad vormid ja nende iseloomustus.

Kaartide kasutamine Eesti kaitseväes. Kaartide põhimõõtkavad. Kaitseväekaartide kartogrammide. Kaardinurk. Kaardi koordinaadid: geograafilised, UTM.

Kompass, magnetiline asimuut ja direktsiooninurk. Kaartidel kasutatavad põhjasuunad. Magnetiline deklinatsioon. Direktsiooninurk. Magnetiline asimuut. Suunaparand. Kompass ja selle kasutamine. Kompassi kasutamise piirangud. Magnetilise anomaalia alad.

Kaardi orienteerimine, maastikul orienteerumine, käsi-GPSi kasutamine. Kaardi orienteerimine kompassi, joonobjekti, punktorientiiri, taevakehade järgi. Asimuudi määramine maastikul ja selle järgi liikumine. Orienteerumine maastikul. Orienteerumine pimedas. Üldised juhised ning piirangud käsi-GPSi kasutamiseks maastikul.

Õppetegevus

Praktilised harjutused: kaardi mõõtkava teisendamine, sammupaaridega distantse mõõtmine, asimuudi mõõtmine, direktsiooninurga mõõtmine, asimuudiks teisendamine, maastiku kirjeldamine kaardi abil, suund- või valikorienteerumine. Objektide ruumiliste seoste arutelu ning orientiiride valimine maastikul liikumiseks.

Praktikumide/seminaride käigus toimub arutelu ja diskussioon, mis võimaldab õpitut kinnistada ning praktiliste ülesannete lahendamiseks.

Õpikeskkond

Kaitseväe kartogrammid, kaitseväe- ja orienteerumiskaardid, pabeririba, joonlaud, kompass, mall (tuhandikega), orienteerumismärgised, -kompostrid. Illustratiivsed materjalid. Teemaatiline kirjandus.

Hindamine

Kirjaliku arvestuse alusel kontrollitakse ja hinnatakse õpilase individuaalseid teoreetilisi teadmisi topograafiast, orienteerumisest ning õpilase praktilisi oskusi. Suudab iseseisvalt 2 tunni jooksul kaardi ja kompassi abil läbida vähe või keskmiselt liigestatud maastikul 6-8 km valik või suundorienteerumise raja, komposteerides vähemalt 50% maastikul paiknevatest märgistest.. Suudab peale orienteerumisraja läbimist selgitada orienteerumise ajal tehtud rajavalikud ning analüüsida oma teekonna optimaalsust.

IX teema: Esmaabi välitingimustes (4+6 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) hindab olukorda õnnetuse korral, teab abi kutsudes ja andes õiget tegutsemisjärjekorda ning oskab kasutada erinevaid kannatanu transportimise võtteid;
- 2) väldib ohtusid ning kaitseb ennast ja abivajajaid võimalike ohtude eest;
- 3) teab elupäästva ja jätkuva esmaabi võtteid ning oskab neid kasutada;
- 4) tunneb võimalikke käepäraseid ja meditsiinilisi abivahendeid ning oskab neid kasutada;
- 5) oskab anda esmaabi erakorraliste haiguste ja mürgistuste korral ning traumakannatanule.

Õppesisu

Tegutsemine õnnetuse korral. Ohu hindamine ja ohutuse tagamine, päästmine otsesest ohust, sh „rauteki“ haaret kasutades. Kannatanu seisundi hindamine: teadvuse, hingamise, vereringe kontroll. Tegevuste järjekord kannatanu esmasel ülevaatusel. Sündmuskoha tähistamine. Elupäästev esmaabi. 112-abikutse. Jätkuv esmaabi. Kiirabi. Haigla.

Elupäästev esmaabi. Elustamise ABC. Elupäästev esmaabi traumakannatanule. Suure välise verejooksu sulgemine abivahenditega ja abivahenditeta. Hingamisteede vabastamine ja vabana hoidmine. Teadvuse tasemed, teadvusetuse põhjused. Teadvuseta kannatanu abistamine. Šoki mõiste, liigid ja esmaabi. Kliiniline ja bioloogiline surm.

Esmaabi vigastuste ja haigestumiste korral. Jäsemetraumade fikseerimine. Sobivad asendid erinevate vigastuste ja haigestumiste korral. Termolina kasutamine. Heimliche võte. Esmaabi krambihoo korral. Närvahaigused. Epilepsia. Insult. Südamehaigused, südamelihase infarkt. Kopsuhaigused, kopsuastma, kõriturse. Allergia. Ajukolju trauma. Rindkere ja kõhuõõne organite vigastused. Luumurrud, liigesetraumad. Liittraumad. Elektriõnnetused. Termilised traumad: põletused, päikesepiste, kuumarabandus, kuumakurnatus, külmumine, alajahtumine (hüpotermia). Uppumine. Mürgistused. Alkoholimürgistus. Narkootikumide üledoos. Maohammustus. Putukate pisted. Võõrkeha hingamisteedes.

Õppetegevus

Juhtumiarutel, praktikum, seminar, loeng. Illustreeriva materjali analüüs. Erinevate võtete praktiline harjutamine. Lavastatud situatsioonülesannete lahendamine reaalses keskkonnas. Videotreening. Teemaatiline referaat. Põhjuslike seoste loomine.

Õpikeskkond

Mulaašid, tekid, termolinad, sidumisvahendid, elustamismannekeenid. Võimalikud vahendid situatsioonide lavastamiseks. Illustratiivsed materjalid, tabelid. Õppefilmid, videod. Teemaatiline kirjandus. Artiklid ajalehtedest, ajakirjadest.

Hindamine

Hinnatakse esmaabivõtete praktilist täitmist, loovust ülesannete lahendamisel, õiget tegutsemise järjekorda. Iseseisev töö: pildistada või filmida võimalikke ohuolukordi ning kirjutada juhtumianalüüs, kus hinnatakse põhjuslike seoste loomist.

X teema: Massihävitusrelvad ja kodanikukaitse (3+2 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunneb massihävitusrelvade põhitüüpe, kasutamise eesmäärke ja tagajärgi, nende kasutamist ajaloos ning keelustamist;
- 2) tunneb kodanikukaitse põhialuseid ja eesmäärke ning oskab tegutseda hädaolukorras;
- 3) oskab hinnata ohte ja käituda erinevate ohtude korral: tuleoht, mürkaineoht, radiatsioonioht ja plahvatusohtlikest esemetest tingitud oht; oskab kasutada esmaseid tulekustutusvahendeid;
- 4) tunneb gaasimaski põhiosi, hooldust ja kasutamist;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: massihävitusrelv, tuumarelv, bioloogiline relv, keemiarelv, toksiin, bakter, viirus, radiatsioon, lõhkeaine, plahvatus.

Õppesisu

Massihävitusrelv: tuumarelv, bioloogiline relv, keemiarelv. Liigid ja toime ning kahjustavad mõjud. Relvade kasutamine ajaloos. Massihävitusrelva leviku piiramine.

Kaitsevahendid. Kaitsevahendite areng. Kaitsevahendid erinevatele massihävitusrelva tüüpidele. Individuaalsed ja kollektiivsed kaitsevahendid.

Kodanikukaitse. Ajalooline ülevaade ja põhimõtted.

Tuleohutus. Tulekahju ärahoidmine, tekkimise põhjused ja tagajärjed. Esmased tulekustutusvahendid ning nende kasutamine. Põlemine ja plahvatus. Põlemisproduktid. Käitumine tulekahju korral.

Mürkaineoht. Levinumad mürgised ained ja nende mõju inimorganismile. Tegutsemine mürkaineohu olukorras.

Radiatsioonioht. Radioaktiivsed ohuallikad, nende toime loodusele ja inimorganismile.

Plahvatusohtlikest esemetest tingitud oht. Plahvatusohtlikud esemed. Ohutusreeglid plahvatusohtlike esemete leidmisel. Käitumine pommiähvarduse korral, evakueerumine.

Õppetegevus

Õpitakse tundma massihävitusrelvade tüüpe ja kasutamise tagajärgi. Õppefilmide abil analüüsitakse õiget käitumist tule-, mürgituse- jt ohtude korral: käitumine tulekoldes, põlevas ruumis ja suitsus. Õpitakse tundma esmaste tulekustutusvahendite kasutamist.

Lihtsamad tulekustutusvahendid ja –võtted. Õpitakse, kuidas käituda kemikaali õnnetuse puhul, mis on esmased abivahendid, kuidas toimub kannatanu hooldamine. Gaasimaski kasutamine. Õige teavitamine ohu korral. Võimalusel kohtumine päästeametnikega ja/või Päästeameti presentatsioon.

Õpikeskkond

Õppefilmid. Illustratiivsed materjalid. Teemaatiline kirjandus. Lisamaterjalid: (raamatud, artiklid). Esmased tulekustutusvahendid, esmaabivahendid, gaasimask.

Hindamine

Praktilise käitumise oskust ohuolukorras. Ohuolukorra juhtumianalüüsi. Teadmisi massihävitusrelvade kasutamise eesmärkidest ja tagajärgedest. Oskust selgitada kodanikukaitse põhialuseid ja eesmäärke.

XI teema: Keskkonnakaitse kaitseväes (1+4 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja kirjeldab riigikaitse tegevusega kaasnevat mõju keskkonnale;
- 2) valmistab ette ja lõpetab väljaõppelaagri, vähendades väljaõppetegevuse mõju loodusele, sh hoides ära reostuse ja metsatulekahju;
- 3) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: ettevaatuspõhimõte, väljaõppelaagri keskkond, tuleohutus, metsatulekahju, reostus, kahjustusala.

Õppesisu

Riigikaitse tegevusega kaasnev mõju keskkonnale. Müra, mürakaitse, välisõhureostus, ohtlike jäätmete reostus, veereostus, metsatulekahju.

Väljaõppelaagri keskkonnakaitse ettevalmistamine, püstitsemine ja lõpetamine. Planeerimine: jäätmekava, tuleohutuskava, reostusohutuse kava; hügieeni ja toitlustuse korraldamine välitingimustes, jääkreostus.

Tuleohutuse tagamine ja tegutsemine metsatulekahju korral. Ohuolukord, metsatulekahju, kustutamise juhtimine.

Õppetegevus

Õpitakse tundma keskkonnakaitse nõudeid ning arutletakse nende olulisuse ja vajalikkuse üle. Planeeritakse ja kavandatakse laager, koostatakse kavad jäätmekäitluse korralduseks, tuleohutuse tagamiseks, tegutsemiseks metsatulekahju korral. Näidisjuhtumite arutelu, referaadi koostamine, praktiline tegevus maastikul.

Õpikeskkond

Temaatiline kirjandus, väljaõppe laagri korraldamiseks vajalik varustus. Maastik.

Hindamine

Hinnatakse keskkonnakaitse kavade koostamise asjakohasust. Hakkamasaamist ja tegutsemist välitingimustes. Näidisjuhtumi lahendamist ja analüüsi.

Riigikaitseõpetuse II kursuse. Praktiline väljaõpe välilaagris 35 tundi

Laagri tunnihaht on võrdne praktilise väljaõppe tundide mahuga, kuid ei kattu temaatiliselt. Laagris on kaks teoreetilise osa teemat praktilise vajaduse tõttu lahutatud. VIII teema Topograafia ja orienteerumine jaguneb laagris orienteerumiseks maastikul ning varjumiseks ja varjatud liikumiseks maastikul. XI teema Keskkonnakaitse kaitseväes jaguneb välilaagri püstitamiseks, toitlustamiseks ja hügieeniks välitingimustes.

Vastavalt kooli võimalustele on soovituslik korraldada kursustel osalejatele praktiline õpe ühe või kaheetapilise välilaagrina. Esimesel juhul on tegemist ühe 3—4 päevase laagriga õppeaasta lõpus ja teisel juhul kahe 1,5—2 päevase laagriga õppeaasta II ja IV veerandil. Suvel võib toimuda neljapäevane välilaager kahe ainesisus esitatud näidiskava liitmise alusel. Soovituslikult kavandada kahepäevased laagrid reedesele ja laupäevasele päevale. Välilaagrite läbiviimisel kaasatakse kohaliku Kaitseliidu maleva ja/või kaitseväge väeosade võimet ning võimalusel koostatakse mitme kooli riigikaitsekursuste praktilise osa välilaagrid kohaliku omavalituse piirides kokku.

Gümnaasiumi riigikaitseõpetuse välilaagriga taotletakse, et õpilased omandavad praktilise kogemuse riigikaitse kursusel läbitud teoreetilistest teemadest üksikvõitleja oskuste tasemel. Harjutamise kaudu omandatakse ettekujutus üksikvõitleja oskustest, mis võimaldab tegutseda kriisilukordades. Tugevneb õpilaste enesekindlus riigikaitse ülesannete täitmisel.

Laagris jaotatakse õpilased jaopõhiselt gruppidesse, määratakse jaoulemad. Võimalusel kasutatakse eelnevalt väljastatud vormiriietust. Soovitav on korraldada kahepäevane laager reedel ja laupäeval.

Laagris hinnatakse praktilisi sooritusi. Ohutustehnika testi positiivne sooritamine on eelduseks laskelaagris osalemisel.

Õppesisu

Välilaager toimub lihtsustatud ja lühendatud sõdurioskuste kursuste kavade alusel. Kõik praktilised harjutused toimuvad grupis. Eesmärgiks on tutvuda kaitsevälise rutiini ja päevaplaaniga.

I teema: Riviõpe (2 tundi)

Õpitulemused

õpilane:

- 1) tegutseb organiseeritult jao ja rühma koosseisus;
- 2) saab aru sõjaväelisest rivikorrast ning oskab esmaseid rivivõtteid paigal ja liikumisel kolonnis.

Õppesisu

Praktiliste harjutuste vahe-etapid algavad ja lõpevad rivikorras, mille käigus omandatakse üldised oskused meeskonnatöös rivis.

II teema: Isiklik ja rühmavarustus (2 tundi)

Õpitulemused

õpilane:

- 1) tunneb üksikvõitleja ja allüksuse üldvarustust ja selle otstarvet.

Õppesisu

Õpitakse tundma üksikvõitleja- ja rühmavarustust, selle otstarvet, praktilist kasutamist ja hooldamist.

III teema: Rännak üksuse koosseisus ja üksikvõitleja liikumine maastikul (3 tundi)

Õpitulemused

õpilane:

- 1) teab kuidas liikuda päevasel ja öisel ajal jalgsi rännakukolonnis ja üksikvõitlejana maastikul.

Õppesisu

Õpitakse tundma ja harjutatakse erinevaid liikumisviise üksuse koosseisus ja üksikvõitlejana ümberpaiknemisel, kasutatakse käemärke ja harjutatakse tegevusi nende alusel.

IV teema: Välilaagri püstitamine ja eluolu välitingimustes. Keskkonnakaitse (2 tundi)

Õpitulemused

õpilane:

- 1) tunneb kaitseväelist rutiini ja päevaplaani;
- 2) täidab erinevaid ülesandeid välitingimustes jaokosseisus majutusala püstitamisel;
- 3) valmistab ette ja lõpetab väljaõppe laagri vähendades väljaõppe tegevuse mõju loodusele, sh hoides ära reostuse ja metsatulekahju;
- 4) tunneb keskkonnakaitse põhimõtteid välitingimustes majutuse korraldamisel.

Õppesisu

Harjutatakse üksuse majutuse korraldamist välitingimustes, paiknemisala ettevalmistamist, telkide püstitamist, söögi- ja hügieenialade ettevalmistamist.

V teema: Toitlustamine ja hügieen välitingimustes (2 tundi)

Õpitulemused

õpilane:

- 1) tunneb ja täidab välitingimustes toitlustamise ja hügieeni reegleid.

Õppesisu

Harjutatakse toitlustamise korraldamist välitingimustes koos sooja toidu ettevalmistamise ja 24h kuivtoidupakkide kasutamisega.

VI teema: Orienteerumine maastikul (3 tundi)

Õpitulemused

õpilane:

- 1) orienteerub kaardi ja kompassi abil vähe- ja keskmiselt liigendatud maastikul;
- 2) määrab kaardil direktsiooninurga, maastikul kompassi järgi asimuudi ja kaitseväge kaardil UTM koordinaate;
- 3) orienteerib maastikul kompassi abil kaardi ning liigub mööda etteantud marsruuti;
- 4) tunneb öist orienteerumist piiravaid tegureid.

Õppesisu

Harjutatakse kaardi ja kompassi tundmist vähe- ja keskmiselt liigendatud maastikul, oma asukoha määramist, kauguste määramist ja objektidele osutamist erineval maastikul ning erinevas valguses.

VII teema: Varjumine ja varjatud liikumine maastikul (3 tundi)

Õpitulemused

õpilane:

- 1) tunneb ja kasutab peamisi moondamise ja varjatud liikumise võimalusi erineval maastikul ja valguses.

Õppetegevus

Harjutatakse erinevaid moondamise ja varjatud liikumise võimalusi. Õpitakse tundma nähtavust erinevas keskkonnas ja valguses.

VIII teema: Esmaabi välitingimustes (6 tundi)

Õpitulemused

õpilane:

- 1) oskab tegutseda hädaolukorras; tunneb ja kasutab üldiseid esmaabi võtteid, elustamise põhimõtteid ja välioludes ellujäämist, oskab kutsuda abi;
- 2) teab ja oskab kasutada erinevaid kannatanu transpordi võtteid;
- 3) tunneb võimalikke käepäraseid ja meditsiinilisi abivahendeid ning oskab neid kasutada;
- 4) oskab anda esmaabi erakorraliste haiguste ja mürgistuste korral ning traumakannatanule.

Õppesisu

Harjutatakse üldisi esmaabi võtteid ja elustamist, õpitakse tundma välioludes ellujäämise põhitõdesid.

IX teema: Relvaõpe, laskeasjandus ja ohutustehnika (10 tundi)

Õpitulemused

õpilane:

- 1) tunneb ja järgib relvadega ümberkäimise ohutustehnika eeskirju ja nõudeid;
- 2) võtab iseseisvalt laskeasendeid ja kasutab õiget päästmise tehnikat;
- 3) käitub lasketiirus turvaliselt vastavalt laskmiskäsklustele;
- 4) osaleb juhendaja kontrolli all tiirulaskmise praktilise harjutuse läbiviimisel.

Õppetegevus

Õpitakse tundma Eesti Kaitseväes kasutusel olevaid käsituli relvi. Harjutatakse automaadi käsitlemist, erinevaid laskeasendeid. Õpitakse tundma ohutustehnikat. Osaletakse praktilisel laskeharjutusel juhendaja kontrolli all.

X teema: Kodanikukaitse (2 tundi)

Õpitulemused

õpilane:

- 1) oskab hinnata ohte ja käituda erinevate ohtude korral: tuleoht, mürkaineoht, radiatsioonioht ja plahvatusohtlikest esemetest tingitud oht; oskab kasutada esmaseid kaitse- ja tulekustutusvahendeid.

Õppetegevus

Harjutatakse tegutsemist erinevate ohtude korral ja kasutama esmaseid kaitsevahendeid.

Õpikeskkond välilaagris

Välilaagris välitingimused: maastik, harjutusväli, lasketiir, kaitseväge või Kaitseliidu väljaõppekeskus. Väliõõbimise korral isiklik ja rühma varustus. Orienteerumisvahendid. Esmaabi õppevahendid. Matkevahendid. Relvaõppe korral näitlik õppematerjal; plakatid, joonised, relvad, laskemoon.

Hindamine välilaagris

Laagris hinnatakse praktilisi sooritusi nii individuaalselt kui grupiti. Soovitav on tekitada võistluslikkust soorituste läbimisel. Ohutustehnika testi positiivne sooritamine on eelduseks laskelaagris osalemisel.

Näidis 1 Kahepäevase talvise välimajutusega sõdurioskuste välilaagri päevaplaan

Esimene päev (reede)

- 08.30 Jaoülemate kogunemine
- 08.45 Üksuse kogunemine, hommikueine
- 09.00 Laagri avarivistus
- 09.10 Isikliku varustuse väljastamine ja pakkimine
- 10.00 Rühmavarustuse väljastamine ja pakkimine
- 12.00 Jalgsirännak harjutusalale, üksikvõitleja liikumisviisid
- 14.00 Välilaagri püstitamine
- 14.30 Lõunasöök
- 15.00 Välilaagri püstitamine
- 16.00 Kaardi ja kompassi praktiline kasutamine
- 17.00 Orienteerumine
- 19.00 Õhtusöök
- 20.00 Öine valgus, varjatud liikumine maastikul
- 21.00 Praktiline liikumisharjutus
- 23.00 Hügieen välitingimustes. Öörahu

Teine päev (laupäev)

- 07.30 Jaoülemate äratus
- 07.45 Üksuse äratus, hommikuvõimlemine
- 07.50 Hügieen välitingimustes
- 08.00 Hommikusöök
- 09.00 Miks asjad on nähtavad, praktikalada
- 12.00 Esmaabi
- 13.00 Lõunasöök
- 14.00 Välilaagri koristus
- 15.00 Rännak varustusosalale
- 17.00 Varustuse hooldus ja tagastamine
- 18.00 Laagri lõpurivistus

Näidis 2 Kahepäevase ilma majutusega laskelaagri päevaplaan

Esimene päev (reede)

- 08.30 Kogunemine, hommikueine, jaoülemate juhendamine
- 09.00 Laagri avarivistus, varustuse väljastamine
- 09.30 Esmaabi
- 10.30 Automaatrelva üldine ehitus, kirjeldus, OT
- 11.30 Automaat AR, ARM, SAR ehitus, tööpõhimõte, mittetäielik lahtivõtmine
- 12.30 Automaat AR käsitlemine
- 13.30 Ballistika, sihtimine, lask
- 14.30 Lõunasöök
- 15.30 Sihtimine, laskeasendid
- 16.30 Laskeharjutus
- 18.30 Varustuse hooldus ja tagastamine

Teine päev (laupäev)

- 08.30 Kogunemine, hommikueine
- 09.00 Laskeharjutus
- 12.00 Relvade hooldus ja tagastamine
- 13.00 Laagri lõpetamine